

Streszczenie dysertacji

Autor: mgr Magdalena Borowiak

Temat:

Bezpieczeństwo nieletnich umieszczonych w okręgowych ośrodkach wychowawczych

Problematyka bezpieczeństwa nieletnich przebywających w instytucjach resocjalizacyjnych stanowi jeden z kluczowych obszarów współczesnych badań pedagogicznych, psychologicznych i społecznych. W warunkach dynamicznych przemian systemowych oraz rosnącej potrzeby podmiotowego traktowania młodzieży, bezpieczeństwo staje się kategorią wielowymiarową. Obejmuje nie tylko brak zagrożeń fizycznych, ale również wymiar emocjonalny, relacyjny i społeczny. Oznacza to, że jest ono kształtowane zarówno przez formalne struktury instytucji, jak i codzienne doświadczenia jednostki funkcjonującej w określonym środowisku wychowawczym.

Szczególne znaczenie zagadnienie to zyskuje w kontekście funkcjonowania okręgowych ośrodków wychowawczych, które stanowią nowy element systemu resocjalizacji nieletnich w Polsce. Placówki te realizują funkcje opiekuńcze, wychowawcze i resocjalizacyjne, a ich celem jest wspieranie procesu readaptacji społecznej młodzieży niedostosowanej społecznie. Jednocześnie specyfika tych instytucji, wynikająca zarówno z ich organizacji, jak i charakterystyki wychowanków, sprawia, że problem bezpieczeństwa ma w ich obrębie charakter szczególnie złożony i wieloaspektowy.

Celem dysertacji było wieloaspektowe ujęcie problematyki bezpieczeństwa nieletnich w okręgowych ośrodkach wychowawczych poprzez analizę zarówno obiektywnych uwarunkowań instytucjonalnych, jak i subiektywnych doświadczeń wychowanków. W centrum zainteresowania znalazła się identyfikacja czynników warunkujących poczucie bezpieczeństwa, sposób jego rozumienia przez młodzież oraz znaczenie relacji interpersonalnych, klimatu społecznego i rozwiązań organizacyjnych obowiązujących w placówce.

Podstawę teoretyczną pracy stanowi obszerna literatura z zakresu pedagogiki, psychologii i socjologii, a w szczególności opracowania dotyczące funkcjonowania instytucji resocjalizacyjnych, takich jak młodzieżowe ośrodki wychowawcze, zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich. Ze względu na ograniczoną liczbę publikacji bezpośrednio odnoszących się do okręgowych ośrodków wychowawczych, podjęto próbę uzupełnienia

istniejącej luki badawczej poprzez adaptację i reinterpretację dostępnej wiedzy do specyfiki tych placówek.

W literaturze przedmiotu bezpieczeństwo w instytucjach resocjalizacyjnych najczęściej ujmowane jest w perspektywie formalno-organizacyjnej, obejmującej regulaminy, procedury, systemy nadzoru oraz rozwiązania infrastrukturalne. W niniejszej pracy przyjęto jednak podejście szersze, zakładające konieczność uwzględnienia również subiektywnego wymiaru bezpieczeństwa, obejmującego doświadczenia jednostki, jakość relacji interpersonalnych, poziom zaufania, atmosferę społeczną oraz wpływ doświadczeń życiowych. Szczególną uwagę poświęcono perspektywie wychowanków, którzy nadają znaczenia codziennym sytuacjom i w największym stopniu doświadczają skutków funkcjonowania instytucji.

Przeprowadzone na potrzeby pracy badania zostały oparte o szczegółowe założenia metodologiczne, ukierunkowane na strategię triangulacyjną. Pozwoliło to na uporządkowaną i wielowymiarową analizę zagadnienia bezpieczeństwa nieletnich przebywających w okręgowych ośrodkach wychowawczych. Zastosowane podejście pozwoliło na zestawienie perspektywy wychowanków oraz kadry, co poskutkowało obiektywizacją wniosków formułowanych na podstawie uzyskanych wyników badań. W szczególności umożliwiło uchwycenie zarówno obszarów zgodności, jak i rozbieżności w postrzeganiu funkcjonowania okręgowych ośrodków wychowawczych.

Uzyskane wyniki wskazują, że bezpieczeństwo w okręgowych ośrodkach wychowawczych ma charakter złożony i dynamiczny. W dużej mierze kształtowane jest przez czynniki relacyjne i organizacyjne, a nie wyłącznie przez formalne rozwiązania instytucjonalne. Relacje z personelem są generalnie oceniane pozytywnie i stanowią ważny element wsparcia emocjonalnego oraz poczucia stabilności. Ich wpływ na poczucie bezpieczeństwa nie zawsze ma charakter bezpośredni. W wielu przypadkach jest on mediowany przez indywidualne doświadczenia, poziom zaufania oraz wcześniejsze relacje z dorosłymi.

Jeszcze bardziej zróżnicowany obraz dotyczy relacji rówieśniczych, które często pełnią funkcję praktycznego wsparcia, ale nie zawsze stanowią źródło głębokich, stabilnych więzi opartych na zaufaniu. Wskazuje to na istnienie pewnych deficytów w zakresie trwałej integracji grupowej oraz emocjonalnego bezpieczeństwa w relacjach między wychowankami.

Analiza wykazała również, że rozwiązania instytucjonalne, takie jak regulaminy, procedury czy organizacja życia w placówce, nie są przez wychowanków jednoznacznie postrzegane jako bezpośrednie źródło bezpieczeństwa. Ich rola ma często charakter pośredni, a w wielu przypadkach pozostaje nie w pełni uświadamiana. Oznacza to, że formalne ramy

funkcjonowania ośrodka nie zawsze przekładają się wprost na subiektywne doświadczenie bezpieczeństwa.

Jednocześnie wyniki badań podkreślają kluczowe znaczenie jakości codziennego funkcjonowania instytucji. Szczególnie istotne okazują się: spójność działań kadry, kompetencje interpersonalne pracowników, sposób komunikacji, umiejętność reagowania w sytuacjach trudnych oraz organizacja życia codziennego. To właśnie te czynniki w większym stopniu niż same procedury wpływają na poczucie stabilności i przewidywalności środowiska wychowawczego.

Ważnym wnioskiem jest również potrzeba indywidualizacji oddziaływań resocjalizacyjnych. Wyniki wskazują, że działania wychowawcze i programy resocjalizacyjne nie zawsze są przez młodzież odbierane jako realne źródło wsparcia lub narzędzie wzmacniające poczucie bezpieczeństwa. W związku z tym konieczne wydaje się ich lepsze dostosowanie do zróżnicowanych potrzeb, doświadczeń i poziomu funkcjonowania wychowanków oraz większe powiązanie ich z codziennym życiem w ośrodku.

Istotnym obszarem wymagającym wzmocnienia jest również system wsparcia psychologiczno-pedagogicznego. Jego obecność jest dostrzegana, ale nie zawsze pełni on funkcję stałego i w pełni wykorzystywanego elementu budowania bezpieczeństwa. Wskazuje to na potrzebę zwiększenia jego dostępności, widoczności oraz proaktywnego charakteru, opartego nie tylko na reagowaniu na problemy, ale także na działaniach profilaktycznych i relacyjnych.

Analiza ujawnia także napięcie pomiędzy formalnym systemem regulacji a praktyką instytucjonalną. Procedury i regulaminy niewątpliwie są niezbędne dla zapewnienia porządku i bezpieczeństwa. W niektórych przypadkach nie w pełni odpowiadają dynamicznej i nieprzewidywalnej rzeczywistości pracy wychowawczej. W związku z tym wskazana jest większa elastyczność systemu oraz włączenie praktyków w proces jego modyfikacji, co mogłoby zwiększyć jego adekwatność i skuteczność.

W szerszej perspektywie bezpieczeństwo nieletnich w okręgowych ośrodkach wychowawczych jawi się jako zjawisko dynamiczne i wieloczynnikowe, wynikające z interakcji między strukturą instytucjonalną, relacjami społecznymi oraz indywidualnym doświadczeniem jednostki. Nie jest ono stanem trwałym ani wyłącznie efektem działania formalnych mechanizmów. Jest procesem stale kształtowanym w codziennym funkcjonowaniu placówki.

Przeprowadzona analiza wskazuje, że głównym wyzwaniem nie jest brak struktur instytucjonalnych, lecz ich zróżnicowana skuteczność oraz nierównomierne przyswojenie

obowiązujących zasad przez wychowanków. Oznacza to potrzebę całościowego podejścia do problematyki bezpieczeństwa, w którym, obok rozwiązań formalnych, istotną rolę odgrywają jakość relacji interpersonalnych, kompetencje kadry, spójność organizacyjna oraz rzeczywiste doświadczenia młodzieży funkcjonującej w systemie resocjalizacji.

Aleksandra Bonomiś